

УДК 330

РЗАЄВА Т. Г.,
ШЕВЧУК М. О.

Хмельницький національний університет

ОЗНАКИ ФОРМУВАННЯ РИЗИКІВ ТА ЇХ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розтлумачено саме поняття ризику з точки зору різних науковців та дослідників, наведено поняття обліково-аналітичного забезпечення, його характерні риси, розроблено схему рівнів формування обліково-аналітичного забезпечення ризиків на підприємстві, виокремлено групи ризиків, детальніше наведено класифікацію груп внутрішніх ризиків підприємства, висвітлено за класифікаційними ознаками їх види, характеристику та обліково-аналітичну підтримку формування ризиків у розрізі: первинних документів, рахунків обліку, форм звітності та показників за фінансовою звітністю. Наведено причини виникнення та результати ризикових ситуацій у господарській діяльності, обґрунтовано методи запобігання впливу ризиків в діяльності суб'єкта господарювання.

Ключові слова: ризикс, обліково-аналітичні ознаки, внутрішні ризики.

RZAYEVA T.,
SHEVCHUK M.

Khmelnytskyi National University

SIGNS OF RISK FORMATION AND THEIR ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT

At the current stage of economic development, enterprises are forced to deal with a certain level of uncertainty during their economic activity, which as a result entails a collision with certain risks, therefore, it is necessary to pay maximum attention to the state of financial and economic security of the company, and its connection with internal and external threats to business efficiency. A typical problem for modern enterprises is precisely the prevention, identification and elimination of risks in a particular segment of activity. To protect the financial and economic interests of the company and to ensure sustainable business development can be provided on condition of prevention of possible internal and external risks. For this, each economic entity must understand the essence of this concept, what risks it can threaten, and identify the causes and possible consequences of such a phenomenon. The main objective of this article is to study the essence of risk, accounting and analytical characteristics of their formation at the present stage of economic development, determining their impact on the economic security of the enterprise. Risks of entrepreneurial activity are divided into external and internal. The article deals with internal risks, that is, those of which the company is able to influence the improvement of production organization, management and marketing systems. In the conditions of an unstable economic situation, it is important to investigate property, commercial and financial risks. Each of these risks carries material losses for the company. The article explains the very concept of risk from the point of view of different scientists and researchers, presents the concept of accounting and analytical support, its characteristics, developed a chart of accounting formation and analytical provision of risks in the enterprise identified. The risk groups in the context of: primary documents, accounts, reporting forms and indicators are highlighted on classification grounds, their types, characteristics, and accounting, and analytical support for the formation of risks, of financial statements. The reasons for the occurrence and the results of the risk situations in the economic activity are presented, the methods of risk prevention in the economic activity subject are substantiated. The key to the success of an enterprise in the modern economic environment is the risk management institute, which includes predicting the possibility of a potentially risky event, and accordingly, enables it to take measures in a timely manner to prevent or reduce the extent of the consequences that can come from a risk that cannot be localized.

Keywords: risk, accounting and analytical support, internal risks.

Постановка проблеми. Кожен підприємець прагне максимізувати свої прибутки та мінімізувати збитки. Задля цього, на сучасному етапі розвитку економіки, необхідно багато уваги приділити стану фінансово-економічної безпеки підприємства. Підприємства протягом своєї господарської діяльності змушені мати справу з певним рівнем невизначеності. Поширеною проблемою в процесі діяльності підприємств є ідентифікація, попередження, мінімізація, та усунення можливих ризиків. Будь який господарюючий суб'єкт намагається мінімізувати рівень ризику управлінських рішень, певного розвитку подій тощо. Своєчасне виявлення можливих ризиків та відповідно потенційних фінансово-економічних й інформаційних загроз або тенденцій до їх виникнення можливе за умов своєчасної інформаційної підтримки. Виникає потреба в формуванні об'єктивних, постійних, офіційних та достовірних джерел інформаційного забезпечення процесу виявлення ризиків та їх наслідків. Обліково-аналітичне забезпечення моніторингу процесу ризиків дає можливість своєчасно виявити їх наслідки їх прояву за певними ознаками їх прояву.

Задля глибшого аналізу впливу ризиків на економічну безпеку підприємства необхідно з'ясувати що собою являє саме поняття «ризик», виокремити групи ризиків, їх ознаки та характеристики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування ризиків та їх обліково-аналітичного забезпечення досліджувалось багатьма вченими. Особливий внесок у розвиток цього питання зробили Я. В. Белінська, І. А. Бланк, П. Ф. Гарасим, К. С. Горячева, В. В. Дик, Л. І. Донець, А. А. Драга, М. М. Єрмошенко, В. Забродський, Л. А. Костирко, Г. С. Лень, В. А. Ліпкан, В. П. Пономарьов, В. В. Шликов, А. М. Штангрет та ін.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження сутності окремих видів ризиків, їх ознак й характеристик та обґрунтування обліково-аналітичного інформаційного забезпечення за ними.

Мета статті може бути досягнута шляхом виконання наступних завдань: дослідження сутності категорії «ризик» за сучасних умов господарювання; визначення та обґрунтування рівнів обліково-аналітичного інформаційного забезпечення процесу оцінки ризиків; обґрунтування ознак та характеристик внутрішніх майнових, комерційних та фінансових ризиків на рівні підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку економіки вимагає максимум уваги щодо стану фінансово-економічної безпеки підприємства та її зв'язку із внутрішніми та зовнішніми загрозами ефективності бізнесу. Типовою проблемою сучасних підприємств є попередження, ідентифікація та усунення ризиків на певному сегменті діяльності. Захистити фінансово-економічні інтереси підприємства та забезпечити стійкий їх розвиток можна за умови ідентифікації можливих внутрішніх та зовнішніх ризиків.

Для своєчасного виявлення фінансово-економічних та інформаційних загроз або тенденцій до їх виникнення виникає потреба в наявності постійних, офіційних та достовірних джерел інформаційного забезпечення [10]. Різноманітність досліджень поняття «ризик», недостатність обліково-аналітичної підтримки його розуміння, невідповідне нормативне законодавство створюють певні труднощі щодо формування окремих ознак його прояву. Досліджуючи поняття ризику, з урахуванням його економічної сутності, доцільно розглядати такі теоретичні підходи до його визначення, що розглядають імовірність наступу незапланованого результату, а саме імовірність упущення вигоди, неотримання прибутку, матеріальних чи фінансових втрат [9].

Розглянемо окремі визначення розуміння категорії ризик. Ризик – це діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, у процесі якого є можливість якісно і кількісно оцінити ймовірність досягнення передбаченого результату, невдачі, відхилення від мети [3]. Ризик - категорія, яка відображає характерні особливості сприйняття зацікавленими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючих невизначеності та конфліктності, іманентних процесам цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами та невикористаними можливостями [1, с. 56]. Ризик розглядається як можливість або загроза відхилення результатів конкретних рішень або дій від очікуваних [4, с. 10]. Ризик вивчається як можлива небезпека невдачі дій, що вживаються стосовно забезпечення фінансової безпеки підприємства. [7].

Для своєчасного виявлення фінансово-економічних та інформаційних загроз або тенденцій до їх виникнення виникає потреба в наявності постійних, офіційних та достовірних джерел інформаційного забезпечення. Саме таким характеристикам відповідає обліково-аналітичне забезпечення [1]. Рівні обліково-аналітичного забезпечення процесу оцінки можливих ризиків, представлено нами, на рис. 1.

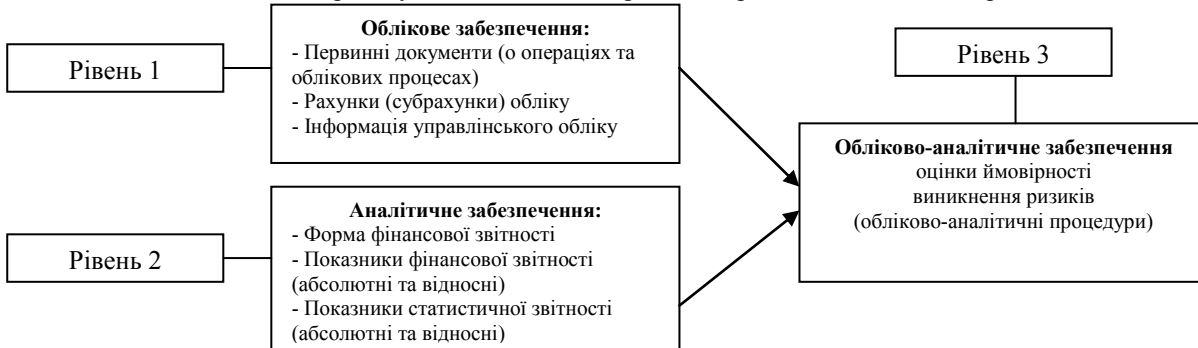

Рис. 1 - Рівні обліково-аналітичного інформаційного забезпечення процесу оцінки ризиків

Розрізняють зовнішні і внутрішні підприємницькі ризики. Зовнішніми є ризики, які безпосередньо не пов'язані з діяльністю підприємства, а саме природні, загальноекономічні, політичні, фінансові ризики. Внутрішні ризики залежать від здатності відповідних служб організувати виробництво, забезпечити ефективність менеджменту та маркетингової політики. Джерелом внутрішніх ризиків є сама підприємницька фірма. До портфелю внутрішніх економічних ризиків підприємства необхідно віднести: майновий; кадровий; ризик корпоративного управління; інформаційний; інноваційний; комерційний; фінансовий ризики та ризик відповідальності. За умов нестабільної економічної ситуації важливим є дослідити саме майновий, комерційний та фінансовий ризики.

В табл. 1 розглянуто ознаки, характеристики та обліково-аналітичне інформаційне забезпечення майнового ризику. Ризик втрати майна ґрунтується на тому, Що матеріальні втрати підприємства можуть бути викликані двома причинами: дією непереборної сили будь-яких стихійних лих та техногенних аварій, крадіжками, порушеннями в процесі виробництва, експлуатації основних засобів, зберігання матеріальних цінностей. Причиною таких випадків є недосконала система внутрішнього контролю або повна відсутність її як такої, відсутність договорів з матеріально-відповідальними особами, некваліфіковані аналітики.

В табл. 2 висвітлено ознаки, характеристики та обліково-аналітичне інформаційне забезпечення комерційного ризику. Безпідставно завищити витрати на певну суму можна саме через помилки у первинних

документах, зокрема, через невідповідність обсягів виконаних робіт (наданих послуг), зазначених у відповідних актах, фактично виконаним роботам (наданим послугам), в свою чергу, така ситуація понесе за собою адміністративну відповідальність. Несвоєчасне і неповне надходження виручки призводить до фінансових ускладнень та порушує нормальну діяльність підприємства. Як наслідок, в процесі виробництва відбуваються простої, затримки з виплатою заробітної плати тощо.

Щодо фальсифікації бухгалтерських документів і записів, то це оформлення наперед неправильних або фальсифікованих документів бухгалтерського обліку і записів у реєстрах бухгалтерського обліку, тягне за собою кримінальну та економічну відповідальність, а також втрату репутації.

Таблиця 1

Ознаки та характеристики майнових ризиків на рівні підприємства

Ознаки та характеристики ризику	Обліково-аналітична інформація
Розкрадання майна (зловживаннями у матеріальній сфері; неефективне використання майна (недостатній рівень використання виробничих потужностей)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: інвентаризаційний опис, порівняльна відомість, протокол засідання інвентаризаційної комісії, акт списання (типова форма № ОЗ-3 або № ОЗ-4); Рахунки обліку: 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», 16 «Довгострокові біологічні активи», клас 2 «Запаси», 30 «Готівка», 947 «Нестачі та втрати від псування цінностей», 976 «Списання необоротних активів» та ін
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); дані інвентаризаційного опису, порівняльної відомості, акту інвентаризації Показники: фондовіддачі, машиновіддачі, фондомісткості, коефіцієнт освоєння проектної потужності; коефіцієнт використання поточної потужності)
Втрата корисності об'єктів майна, неефективне використання майна (незадовільний технічний стан основних засобів, незадовільний стан зберігання об'єктів товарно-матеріальних цінностей)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документ: звіт оцінювача, акт уцінки, сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від установлених норм запасу за типовою формою № М-18, інвентарна картка обліку основних засобів, книга обліку основних засобів, відомість обліку необоротних активів і зносу. Класи та рахунки обліку; Клас 1 «Необоротні активи», клас 2 «Запаси», 411 «Прибуток нерозподілений», 972 «Втрати від зменшення корисності активів», 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Форма 4 Звіт про власний капітал Показники: показники структури обладнання, коефіцієнти придатності та зносу, рівень технічної озброєності та показник технічної озброєності праці, дані акту уцінки, інвентарних карток)

Факторами ризику, в даній ситуації виступають: відсутність багаторазового контролю над первинними документами на стадії їх створення та перевірки, складність відновлення відсутніх і виправлення неправильно оформлених документів, велика ймовірність несвоєчасного надходження підтверджуючих документів. Розглянемо ознаки та характеристики комерційного ризику на рівні підприємства (табл. 2).

Рівень продуктивності праці, технологічні, технічні та інші нововведення формують конкурентоспроможність продукції, тому необхідно своєчасно прораховувати перш за все рівень механізації та автоматизації виробництва, середній вік технологічного обладнання, комерційний ризик зростатиме, якщо перший показник матиме негативну динаміку, а другий - позитивну.

За умов недобросовісної конкуренції можлива втрати активів, тому така діяльність вимагає формування резервів для компенсації втрат відповідного забезпечення майбутніх платежів, страхових фондів, фондів ризику тощо. Методика таких забезпечень ґрунтується на визначенні середнього відсотку вартості втрачених активів за попередній період аналогічно до порядку формування резерву сумнівних боргів на основі класифікації дебіторської заборгованості [2, с. 233].

Кредитний ризик - це ймовірність того, що партнери - учасники контракту - будуть не здатні виконати договірні зобов'язання як в цілому, так і частково. Рівень кредитного ризику підвищується із зростанням суми кредиту і строку, на який він береться. Кредитний ризик може бути викликаний наступними причинами: спадом галузі, зменшенням попиту на продукцію, що виробляється підприємством; невиконанням договірних відносин партнерами підприємства; трансформацією активів підприємства; форс-мажорними обставинами [8].

Групи фінансового ризику, їх обліково-аналітичне забезпечення показано в табл. 3. Фінансовий ризик - це ризик того, що суб'єкт господарювання, який залучив фінансові ресурси, виявиться неспроможним вчасно погасити зобов'язання, строк сплати яких настав, в результаті чого він може виявитися банкрутом.

Таблиця 2

Ознаки та характеристики комерційних ризиків на рівні підприємства

Ознаки та характеристики ризику	Обліково-аналітична інформація
Перевищення витрат у виробничій та обслуговуючій сфері (виправдане, невиправдане)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: лімітно-забірна картка типової форми № М-8 та М-9, відомість нарахування амортизації, відомість розподілу загальновиробничих витрат, акти виконаних робіт (наданих послуг), книга обліку доходів та витрат, виписка банку, декларація про доходи, бухгалтерські довідки про списання та нарахування інших витрат; Класи, рахунки обліку: Клас 8 «Витрати за елементами», клас 9 «Витрати діяльності»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Показники: структура витрат за статтями та елементами, інтенсивність зростання (зниження); динаміка норм витрат кількості витрат; рівень витрат на одну гривню обсягу випуску продукції
Втрата доходів (несвоєчасне надходження виручки, втрати на виробництві, здійснення неправомірних дій та операцій, приховування доходів, помилкові управлінські рішення)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: декларація про доходи, локальні нормативні акти та розпорядчі документи щодо наявності простою, зустрічні звірки; Рахунки обліку: 977 «Інші витрати звичайної діяльності» Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Показники: динаміка доходів підприємства, показники структури доходів, показники рентабельності
Зниження конкурентоспроможності продукції (низький технічний та технологічний рівень, невідповідність матеріалів процесу виробництва)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: Звіт про використання матеріалів у виробництві, вимоги-накладні, лімітно-забірна картка типової форми № М-8 та М-9, відомість нарахування амортизації, відомість розподілу загальновиробничих витрат, акти виконаних робіт (наданих послуг); Класи, рахунки обліку: 10 «Основні засоби», клас 2 «Запаси», клас 9 «Витрати діяльності»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: -Форми звітності: Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Показники: рівень механізації та автоматизації виробництва, середній вік технологічного обладнання, рентабельність виробництва, показники фондовіддачі, машиновіддачі, фондомісткості; матеріаломісткості, матеріаловіддачі
Наявність недобросовісної конкуренції (погіршення конкурентних відношень, зловживання монопольним становищем, порушення конкурентного законодавства)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: дані позабалансового обліку: картка обліку непередбачених активів; картка обліку непередбачених зобов'язань; картка обліку потенційних втрат; Рахунки обліку: 946 «Втрати від знецінення запасів», 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей»; 948 «Визначені штрафи, пені, неустойки» та кредиту рахунку 686 «Розрахунки за нарахованими претензіями»; 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»; субрахунок 716 «Відшкодування раніше списаних активів»; 38 «Резерв сумнівних боргів» Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форми звітності: Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Показники: непередбачені активи від врегулювання недобросовісної конкуренції; потенційні втрати від недобросовісної конкуренції; непередбачені зобов'язання від врегулювання недобросовісної конкуренції
Кредитний ризик (порушення кредитної політики, порушення та недотримання стану розрахунків)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи; Виписка банку; вимога; платіжне доручення; кредитна історія; додаток до кредитного договору; клопотання; Рахунки обліку: 50 «Довгострокові позики», 60 «Короткострокові позики»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Форма 3 Звіт про рух грошових коштів; Показники: дані виписки банку, звіту про рух грошових коштів

Відповідно ризик неплатоспроможності пов'язаний з неможливістю швидкого здійснення розрахунків. У процесі діяльності будь-якого підприємства можливі випадки тимчасової відсутності високоліквідних активів (наприклад, грошових коштів) у необхідній кількості. Щонайменше це може призвести до втрати часу, щонайбільше - спричинити додаткові витрати (наприклад, через тимчасову відсутність грошових коштів може бути упущено вигідний контракт з постачальником або виникає необхідність залучення кредитів) [8].

Гнучка система фінансового менеджменту на підприємстві повинна оперативно реагувати на будь-які зміни в його діяльності, що особливо актуально в умовах світової фінансової кризи і практично неможливо без використання ефективних методів оцінки ризику банкрутства.

Таблиця 3

Ознаки та характеристики фінансових ризиків на рівні підприємства

Ознаки та характеристики ризику	Обліково-аналітична інформація
Несвоечасність розрахунків (невиконання договірних зобов'язань; порушення економічної конкуренції)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: Договір, рахунок-фактура, платіжне доручення, претензія Рахунки обліку: 948 «Визначені штрафи, пені, неустойки» та кредиту рахунку 686 «Розрахунки за нарахованими претензіями»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Показники. Дані претензії, договору
Зниження платоспроможності (зростання балансової напруги, недотримання пропорцій успішності; негативна динаміка фінансових коефіцієнтів; погіршення структури активів та пасивів підприємства)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: Бухгалтерська довідка Класи, рахунки обліку: Клас 1 «Необоротні активи», клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань», клас 6 «Поточні зобов'язання»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан); Показники: Коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними запасами, коефіцієнт маневреності власного капіталу та ін.
Вилучення оборотних коштів із сфери їх обігу (порушення договірних зобов'язань; недотримання прогнозування фінансових потоків; погіршення структури активів та джерел їх формування; непередбачувані наслідки недобросовісної конкуренції (пені, штрафи))	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: Первинні документи: Рахунок-фактура, накладні з транспортних витрат, витрат на упаковку та тару. Рахунки обліку: 64 «Розрахунки з податками й платежами», 93 «Витрати на збут», 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Форма 3 Звіт про рух грошових коштів; Показники: структура активів та джерел їх формування; непередбачені активи від врегулювання недобросовісної конкуренції; потенційні втрати від недобросовісної конкуренції; непередбачені зобов'язання від врегулювання недобросовісної конкуренції; Дані звіту про фінансові результати та звіту про рух грошових коштів
Ризики у площині оподаткування (невиконання податкових зобов'язань, несвоечасність сплати податкових платежів; зростання податкового навантаження)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Первинні документи: - Податкова накладна, декларація, акт зустрічної звірки; Рахунки обліку: 64 «Розрахунки з податками й платежами», 65 «Розрахунки за страхуванням»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Форма 3 Звіт про рух грошових коштів; Показники: Акти документальної перевірки правильності нарахування та своєчасної сплати податків та інших платежів, показники оцінки податкового навантаження, показники оцінки податкових ризиків та ін.
Вірогідність банкрутства (погіршення динаміки фінансових коефіцієнтів; недотримання рекомендованих значень фінансових коефіцієнтів; зростання рівня балансової напруги)	Рівень 1 (первинні документи, класи та рахунки обліку) Класи, рахунки обліку: Клас 2 «Запаси», клас 3 «Кошти, розрахунки та інші активи», клас 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань», клас 5 «Довгострокові зобов'язання»
	Рівень 2 (форми звітності, показники) Форми звітності: Форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), Форма 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Показники: Коефіцієнт покриття, коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів, показники ліквідності, показники рентабельності

Як економічна категорія ризик - це подія, внаслідок якої можливі три результати: негативний (програш, збиток); нульовий; позитивний (виграш, прибуток).

Залежно від результату розрізняють:

- чистий ризик. При чистих ризиках наслідок випадкової події завжди альтернативний: збитки або їх відсутність. У таких випадках можливий лише негативний або нульовий результат.

- спекулятивний ризик. За спекулятивних ризиків можливий не лише негативний або нульовий результат, а й позитивний. Страхове обслуговування стосується лише чистих ризиків [6].

Для ситуацій, які пов'язані з ризиком, характерні такі особливості, як невизначеність результату, наявність альтернатив (варіанти дій, заходів), необхідність вибору однієї з альтернатив, можливість попередньої оцінки наслідків тих чи інших альтернатив.

Причини виникнення ризиків:

- об'єктивна невизначеність майбутнього (науково технічний прогрес);
- постійна нестабільність економічних процесів в усіх країнах світу;
- конкурентна боротьба (необхідність зайняти міцне становище на ринку - впровадження НТП, ризикові рішення);
- об'єктивна неповнота вихідної інформації, недостатність інформації, наявність комерційної таємниці про діяльність суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності;
- вплив глобальних факторів [6].

Запорукою успіху діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання є інститут управління ризиками, який включає:

- прогноз виникнення будь-яких потенційних ризиків у процесі запровадження нововведення або реалізації конкретного проекту;
- ужиття заходів до усунення причин та умов, що породжують ризик, або мінімізацію самого ризику чи негативних наслідків, які можуть виникнути від того чи іншого ризику [5].

Управління ризиками включає прогнозування можливості настання потенційно ризикової події, а відповідно дає змогу вчасно вжити заходів для запобігання або зниження ступеня наслідків, що можуть настати від ризику, який не можна локалізувати [5].

Основною метою інституту управління ризиками є перш за все виявлення самого ризику, його аналіз та пошук найоптимальніших способів впливу на нього, відповідно з позиції використання сприятливих можливостей для збільшення економічних вигід підприємства. Менеджер відповідно до цієї мети повинен проводити якісний і кількісний аналіз ризику, визначати його джерело, фактор, що спричинив виникнення, імовірність подальшого розвитку ситуації та передбачати наслідки.

Управління ризиком можна розглянути на методологічній основі процесу розробки і реалізації ризикових управлінських рішень. Ризиковими є рішення при відомій імовірності досягнення результату. При цьому функції управління ризиком повинні виконувати на відповідному рівні всі підрозділи фірми.

Висновки. Нестабільність економіки країни створює ризикові умови функціонування підприємств. За умов ризику виникає загроза втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів, втрати економічних угод, появи додаткових витрат у результаті непередбачуваних наслідків тих чи інших видів діяльності. Наслідком прояву ризику можуть бути як додаткові вигоди, так і додаткові втрати та витрати. Управлінців всіх рівнів цікавлять в першу чергу негативні наслідки, а саме втрати економічних вигод, що можуть бути викликані негативними наслідками ризикових ситуацій, що виникли.

Своєчасне та оперативне обліково-аналітичне інформаційне забезпечення у розрізі видів ризиків дасть змогу:

- підняти ступінь інформаційного забезпечення на новий якісний рівень у відповідності до видів ризику та рівню загроз діяльності підприємства;
- своєчасно виявити негативні ознаки й характеристики ризиків та запобігти небажаному розвитку подій;
- створити та обґрунтувати систему мінімізації негативного впливу наслідків ризику на результати діяльності підприємства.

Наявність надійної обліково-аналітичної інформаційної підтримки у розрізі видів ризиків, ознак та характеристик за ними дасть змогу своєчасно попередити їх прояви та мінімізувати їх наслідки на результативність діяльності господарюючого суб'єкта та рівень його економічної безпеки.

Література

1. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. - Київ : КНЕУ, 2004. - 480 с.
2. Войнаренко М. П. Економічна безпека підприємства в конкурентному середовищі: монографія / М.П. Войнаренко, Т.Г. Дуда, В.В. Лук'янова, І.М. Михайловська, Г.І. Рзаєв, А.М. Холоденко, О.Ф. Яременко ; за ред. М. П. Войнаренка. - Хмельницький : ХНУ, 2008. - 382 с.
3. Донець Л. І. Економічні ризики та метода їх вимірювання: навч. посіб. / Л. І. Донець. - Київ : Центр навчальної літератури, 2006. - 312 с.
4. Ілляшенко С. М. Економічний ризик: навч. посіб. - 2-ге вид., доп., перероб. / С. М. Ілляшенко. - Київ : Центр навчальної літератури, 2004. - 220 с.
5. Користін О. Є. Економічна безпека: навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред. О. М. Джужі. - Київ : Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. - 368 с.
6. Дахно І.І. Міжнародне приватне право [Електронний ресурс] /І.І. Дахно // Навч. посіб. - Київ : Центр учбової літератури, 2008. - Режим доступу: <http://readbookz.com/pbooks/book-38/ua/chapter-1977/>
7. Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств [Електронний ресурс] / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки, 2012. - № 9. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_9_15
8. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: посібник для вузів [Електронний ресурс] / Г.Г. Кірейцев, Н.Г. Виговська, О.М. Петрук. Житомир : ЖІТІ, 2001. - 432 с. - Режим доступу: <http://buklib.net/books/21874/>

9. Новіков А. О. Взаємозв'язок понять ризику, небезпеки і загрози у контексті забезпечення фінансово- економічної безпеки [Електронний ресурс] / А. О. Новіков // International scientific journal, 2015. - № 8. - С. 136-138. - Режим доступу: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14467348524295.pdf>

10. Ткачук Г. О. Ідентифікація економічних ризиків в обліково-аналітичній системі підприємства [Електронний ресурс] / Г. О. Ткачук // Економіка харчової промисловості, 2015. - Т. 7, № 4. - Режим доступу: <http://journals.urau.ua/fie/article/view/56865>

Literatura

1. Vitlinskyi V. V. Ryzkolohiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi: monohrafiia / V.V. Vitlinskyi, H.I. Velykoivanenko. - Kyiv: KNEU, 2004. - 480 s.

2. Voinarenko M. P. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v konkurentnomu seredovyshchi: monohrafiia / M. P. Voinarenko, T. H. Duda, V. V. Lukianova, I. M. Mykhailovska, H. I. Rzaiev, A. M. Kholodenko, O. F. Yaremenko ; za red. M. P. Voinarenka. - Khmelnytskyi: KhNU, 2008. - 382 s.

3. Donets L. I. Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiryuvannia: navch. posib. / L. I. Donets. - Kyiv : Tsentri navchalnoi literatury, 2006. - 312 s.

4. Illiashenko S. M. Ekonomichni tyzyk: navch. posib. - 2-he vyd., dop., pererob. / S. M. Illiashenko. - Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2004. - 220 s.

5. Korystin O. Ye. Ekonomichna bezpeka: navch. posib. / O. Ye. Korystin, O. I. Baranovskyi, L. V. Herasymenko ta in.; za red. O.M. Dzhuzhi. - Kyiv : Alerta ; KNT ; Tsentri uchbovoi literatury, 2010. - 368 s.

6. Dakhno I.I. Mizhnarodne pryvatne pravo [Elektronnyi resurs] / I.I. Dakhno // Navch. posib. - Kyiv : Tsentri uchbovoi literatury, 2008. - Rezhym dostupu: <http://readbookz.com/pbooks/book-38/ua/chapter-1977/>

7. Kartuzov Ye. P. Vplyv ryzykiv i zahroz na stan finansovoi bezpeky pidpriemstv [Elektronnyi resurs] / Ye. P. Kartuzov // Aktualni problemy ekonomiky, 2012. - № 9. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_9_15

8. Kireitsev H. H. Finansovyi menedzhment: posibnyk dlia vuziv [Elektronnyi resurs] / H. H. Kireitsev, N. H. Vyhovska, O.M. Petruk. Zhytomyr: ZMTI, 2001. - 432 s. - Rezhym dostupu: <http://buklib.net/books/21874/>

9. Novikov A. O. Vzaiemoviazok poniat ryzyku, nebezpeky i zahrozy u konteksti zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky [Elektronnyi resurs] / A. O. Novikov // International scientific journal., 2015. - № 8. - С. 136-138. - Rezhym dostupu: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14467348524295.pdf>

10. Tkachuk H. O. Identyfikatsiia ekonomichnykh ryzykiv v oblikovo-analitychnii systemi pidpriemstva [Elektronnyi resurs] / H. O. Tkachuk // Ekonomika kharchovoi promyslovosti, 2015. - Т. 7, № 4. - Rezhym dostupu: <http://journals.urau.ua/fie/article/view/56865>

Рецензія/Peer review : 11.04.2018

Надрукована/Printed : 04.06.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Замазій О. В.